

*Moralas iš Kristijono Donelaičio pasakėčios
„Lapės ir gandro čėsnis“*

T1 / 52. Eikš, žmogau, eik šen, mokinkis šelmį pažinti,
A1 / 53. Kurs saldžioms kalboms meilingai klastą dūmoja
B1 / 54. Ir bebučiuodams širdingai, kožną kąsnelį pavydi.
A2 / 55. To, sakau tau, tokio neprieteliaus skaudžiai saugokis.
T2 / 56. Lapių dar per daug visur ant svieta medžioja,
S1 / 57. Ir klastorių nereik tiktai tarp būrų ieškoti.
B2 / 58. Eik, klausinėk tiktai, kas ponų dvaruose destis,
A3 / 59. Kur švelnioms uodegoms siratų skaudulius glosto;
T3 / 60. O paseloms smarkus neprietelius vargdienį lupa.
S2 / 61. Mesk šelmystę šalin ir visą velnišką klastą!
T4 / 62. Artimą savo mylėk, kaip myli tu save patį.
B3 / 63. Kas tau nemalonu, nevelyk artimui savo,
A4 / 64. O kas tau malonu, daryk ir jam tai širdingai.
T5 / 65. Lapė, kaipo iš pasakos mūsų mandagiai girdim,
S3 / 66. Iš klastos įpuvusius kaulus siūlijo gandrui,
B4 / 67. O jai gandas vėl išvėmęs rupuižę davė;
A5 / 68. O tikt beklastuodami vagys lankė kits kitą.
T6 / 69. Bet dabokim tiktai, ar svieta būdas geresnis.
S4 / 70. Iš burnos išeina ūmai „sesutė, brolelis“,
B5 / 71. O iš rankų tiesiog pasislėpęs budelis kerta.
S5 / 72. Taip ant svieta yra, kur velnias abažą valdo
A6 / 73. Ir tarp savo tarnų savo didelę kaimenę gano.
B6 / 74. Eikš, mano miels gentie, mano išrinktasis broleli!
T7 / 75. Eikš, mylėkivos taip, kaipo mylėdavos broliai!

Coda tutti: Broliai, sesės, mylėkivos!

S.A.T.B. – SOPRANI, ALTI, TENORI, BASSI
52-75 – TEKSTO EILUTĖS

IŠ KOMENTARŲ KRISTIJONO DONELAIČIO PASAKĖČIAI
„LAPĖS IR GANDRO ČESNIS“

DALIA DILYTĖ

CIT. SENOJI LIETUVOS LITERATŪRA, 3 O KNYGA, 2 0 1 0

52 *Eikš, žmogau, eik šen, //mokinkis šelmį pažinti.*

Žmogau. Iš viso žodžio „žmogus“ įvairių formų Donelaičio kūrinuose yra 55. Pasakėčiose - 10, šioje pasakėčioje - tik čionai. *Eik.* Veiksmažodis „eiti“ iš viso Donelaičio pavartotas 28 kartus, pasakėčiose - 4 kartus, šioje pasakėčioje - 2 kartus. *Šen.* Iš viso žodis pavartotas 12 kartų, pasakėčiose - 3 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia. *Mokinkis.* Veiksmažodis „mokinti“ iš viso pavartotas 21 kartą, sangražinė jo forma - 8 kartus. Kitose

pasakėčiose sangražinės formos nėra, šioje - tik čia. *Šelmi*. Germanizmas. Reikšmė: apgavikas, niekšas. Donelaičio kūriniuose žodis iš viso pavartotas 8 kartus, pasakėčiose - 3 kartus, tad sudaro trečdalį vartojimo atvejų, šioje pasakėčioje - tik čia. *Pažinti*. Žodis iš viso pavartotas 12 kartų, kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia.

53 *Kurs saldžioms kalboms // meilingai klastą dūmoja.*

Kurs. Tarminis sutrumpintos galūnės variantas. Iš viso įvairių linksnių pavartota 63 kartai, iš jų pasakėčiose - 5 kartai, šioje pasakėčioje - tik čia. *Saldžioms*. Žodis iš viso pavartotas 6 kartus, kitose pasakėčiose jo nėra, šioje - tik čia. *Kalboms*. Žodis iš viso pavartotas 14 kartų, kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia. Lekšemos „saldžios kalbos“ kituose Donelaičio kūriniuose nėra. *Meilingai*. Iš viso Donelaičio kūriniuose žodis pavartotas 6 kartus, pasakėčiose - 2 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia.

Klastą. Šis, pasak Algirdo Sabaliausko, gana neaiškios etimologijos žodis¹⁴⁸ iš viso pavartotas 14 kartų, pasakėčiose - 4 kartus, o dauguma vartojimo atvejų (3 kartai) tenka šiai pasakėčiai. *Dūmoja*. Slavizmas. Reikšmė: mano, galvoja. Iš viso žodis pavartotas 5 kartus, pasakėčiose - 2 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia.

54 *Ir, bebučiuodams širdingai, // kožną kąsnelį pavydi. Bebučiuodams.* Žodis „bučiuoti“ yra labai retas Donelaičio žodis. *Metuose* jo nėra. *Kožną*. Slavizmas. Reikšmė: kiekvieną. Iš viso žodis pavartotas 40 kartų, pasakėčiose - 2 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia. *Širdingai*. Žodis iš viso pavartotas 6 kartus, kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje pavartotas 2 kartus. *Pavydi*. Labai retas Donelaičio žodis, iš viso pavartotas tik 3 kartus. Dabartinėje literatūrinėje kalboje veiksmažodis „pavydėti“ vartojamas su kilmininku¹⁴⁹. Tad čia turbūt galima įtarti vokiečių kalbos, kurioje „pavydėti“ („beneiden“, „mifigonnen“) vartojamas su galininku, įtaką Donelaičio vartosenai.

55 *To, sakau tau, tokio // neprieteliaus skaudžiai saugokis.* Žodžio „saugokis“ antrojo asmens kirčiavimas yra neįprastas, bet autorius taip kirčiuoja ir *Metuose*. Pvz.: „Ale žmogau, žmogau! saugokis to neminėti“ (VD 683); „Tikt, minau, saugokis, kad, sau kakalį kurdams“ (ŽR 285). *To*. Parodomasis įvardis „tas“ iš viso pavartotas 144 kartus, pasakėčiose - 19 kartų, šioje pasakėčioje - 2 kartus. *Sakau*. Įvairios veiksmažodžio „sakyti“ formos pavartotos iš viso 29 kartus, pasakėčiose - 6 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia. *Skaudžiai*. Iš viso žodis pavartotas 8 kartus, pasakėčiose - 3 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia. Reikšmė „labai“, „smarkiai“ žodis yra iš viso gavęs 3 kartus. Be šios vietos, ją randame *Metuose*: „Mergos visos ir visi jauninteli klapai / Tas gėrybes juk kramtydami garbina skaudžiai“ (VD 626-627). „Nėš tas rupuižes mūsų ponai garbino skaudžiai“ (RG 285). Turbūt reikėtų manyti, kad tokia reikšmė yra metaforinė.

56 *Lapių dar per daug // visur ant svieto medžioja.*

Svieto. Slavizmas. Reikšmė: pasaulio. Iš viso pavartotas 61 kartą, pasakėčiose - 8 kartus, šioje pasakėčioje - 2 kartus. Dabartinės literatūrinės kalbos požiūriu netaisyklinga leksema „ant svieto“ iš viso raštuose pavartota 7 kartus.

57 *Ir klastorių nereik // tiktai tarp būrų ieškoti.*

Klastorių. Apgaviką reiškiantis hibridinės darybos (prie lietuviškos šaknies pridėta nelietuviška priesaga) žodis iš viso pavartotas 4 kartus, pusė vartojimo atvejų (2 kartai) tenka pasakėčioms, šioje pasakėčioje pavartotas tik čia. *Nereik*. Žodis iš viso pavartotas 7 kartus, pasakėčiose 2 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia. *Tiktai*. Ši dalelytė iš viso pavartota 9 kartus, pasakėčiose 4 kartus, šioje pasakėčioje - 3 kartus. *Būrų*. Germanizmas. *Raštų* (1977) komentaruose paaiškinta taip: „Būrais (vok. Bauer - valstietis, sodietis) Donelaičio laikais buvo vadinami Rytų Prūsijoje gyvenę baudžiauninkai“¹⁵⁰ Žodis iš viso pavartotas 103 kartus, kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia. *Ieškoti*. Retas žodis: įvairios jo formos pavartotos iš viso 4 kartus. Kitose pasakėčiose nėra, šioje pasakėčioje - tik čia.

58 *Eik, klausinėk tiktai, // kas ponų dvaruose destis.*

Klausinėk. Itin retas Donelaičio žodis, čia vienintelis jo vartojimo atvejis, kitur niekur nėra. *Ponų*. Slavizmas. Iš viso Donelaičio kūriniuose pavartotas 101 kartą, pasakėčiose - 5 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia. *Dvaruose*. Iš viso žodis pavartotas 5 kartus, kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia. *Destis*. Tai yra

¹⁴⁸ Algirdas Sabaliauskas, *Lietuvių kalbos leksika*, Vilnius: Mokslas, 1990, p. 216.

¹⁴⁹ Nijolė Sližienė, *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas*, t. 2 (1), Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998, p.140.

¹⁵⁰ Kristijonas Donelaitis, *Raštai*, p. 355.

veiksmažodžio „dėtis“ forma. Reikšmė: „dedasi“. Itin retas žodis, tai vienintelis jo vartojimo atvejis, daugiau tokio žodžio Donelaičio kūrinuose niekur nėra.

59 *Kur švelnioms uodegoms siratų skaudulius glosto.*

Kur. Jungtukas šalutiniams vietos sakiniui prijungti iš viso pavartotas 12 kartų. Kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - 2 kartus. *Švelnioms.* Itin retas Donelaičio žodis: čia yra vienintelis jo vartojimo atvejis, kituose kūrinuose jo niekur nėra. *Siratų.* Slavizmas. Reikšmė: našlaičių. Iš viso žodis pavartotas 4 kartus, dauguma vartojimo atvejų (3 kartai) priklauso pasakėčioms, šioje pasakėčioje pavartotas tik čia. *Skaudulius.* Labai retas, tik 2 kartus pavartotas Donelaičio žodis. Abu vartojimo atvejai randami pasakėčiose, kituose kūrinuose šio žodžio nėra. *Glosto.* Retas Donelaičio žodis, iš viso pavartotas 3 kartus, iš jų - 2 kartus metaforine prasme. Kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia.

60 *O paseloms smarkus // neprietelius vargdienį lupa. Paseloms.*

Reikšmė: iš pasalų. Tai suprieveiks- mėjęs tarminės kontrahuotos galūnės įnagininkas (nesutrumpinta forma: „pasalomis“)¹⁵¹. Labai retas Donelaičio žodis. Be šios vietos, dar 1 kartą prieveiksmiame junginyje „iš paselų“ pavartotas kitoje pasakėčioje. *Smarkus.* Žodis iš viso pavartotas 10 kartų, pasakėčiose - 4 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia. *Vargdienį.* Žodis iš viso pavartotas 6 kartus, pasakėčioms tenka pusė vartojimo atvejų (3), šioje pasakėčioje pavartotas tik čia. *Lupa.* Iš viso žodis pavartotas 7 kartus, dauguma vartojimo atvejų (4) tenka pasakėčioms. Metaforinę reikšmę (engti, spausti, kamuoti, apiplėšinėti) randame iš viso 5 kartus. Šioje pasakėčioje žodis pavartotas tik čia, reikšmė metaforinė.

61 *Mesk šelmystę šalin // ir visą velnišką klastą.*

Mesk. Čia pavartota perkeltinė žodžio reikšmė. Retas Donelaičio žodis, iš viso pavartotas 4 kartus. *Metuose* 2 kartai skirti siūlų metimui staklėse apibūdinti. O 1 kartą žodžiui „mesti“ suteikta sviedimo prasmė. Metaforinės prasmės ten nėra. Kitose pasakėčiose šio žodžio nėra, šioje pasakėčioje - tik čia. *Šalin.* Labai retas Donelaičio žodis: kituose kūrinuose jo niekur nėra, tik čia. *Velnišką.* Labai retas Donelaičio žodis, iš viso pavartotas tik 2 kartus. Kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia.

62 *Artymą savo mylėk, // kaip myli tu save patį.*

Donelaitis čia sueiliavo Naujajame Testamente skelbtą Dievo įstatymą: „Mylėk savo artimą kaip save patį“ (Mt. 19, 19; Rom. 13, 9; Gal. 5, 14)¹⁵². *Artymą.* Retas žodis, iš viso pavartotas tik 3 kartus, dauguma vartojimo atvejų (2 kartai) tenka šiai pasakėčiai, kitose pasakėčiose jo nėra. *Mylėk.* Įvairios veiksmažodžio „mylėti“ formos pavartotos iš viso 17 kartų, pasakėčiose - 5 kartus, iš jų šioje pasakėčioje - 4 kartus. *Save.* Sangražinis įvardis „save“ iš viso pavartotas 59 kartus. Pasakėčiose randame tik 2 kartus pavartotą šio žodžio vns. gal., šioje pasakėčioje - tik čia. *Patį.* Iš viso šis įvardis pavartotas 25 kartus, pasakėčiose - 2 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia.

63 *Kas tau nemalonu, // nevelyk artymui savo.*

Nemalonu. Labai retas Donelaičio žodis: kituose kūrinuose jo nėra, tik čia. *Nevelyk.* Slavizmas. Reikšmė: negeisk. Retas žodis, iš viso pavartotas tik 3 kartus, kitose pasakėčiose jo nėra, šioje - tik čia.

64 *O kas tau malonu, // daryk ir jam tai širdingai.*

Malonu. Labai retas žodis: Donelaitis daugiau šio prieveiksmio niekur nepavartojo, tik čia. *Daryk.*

65 *Lapė, kaipo // išpasakos mūsų // mandagai girdim.*

Žodžio „mandagai“ pirmo skiemens kirčiavimas nėra literatūrinei kalbai įprastas, bet Donelaičio taip kirčiuojama visur. Pvz.: „O gospadinė jo pūstynes mandagai lopė“ (PL 58); „Nėš, prisirijęs jau nenumanė mandagai elgtis“ (RG 168); „Bet jau taip kožnam Dievs vietą mandagai taikė“ (RG 467). *Kaipo.* Žodis iš viso pavartotas 5 kartus, dauguma vartojimo atvejų (3) tenka pasakėčioms. *Pasakos.* Žodis iš viso pavartotas 14 kartų, pasakėčiose - 5 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia. Šiuo žodžiu Donelaitis vadina įvairius pasakojimus, taip pat ir pasakėčias. Vieną savo pasakėčių jis pavadino „Pasaka apie šūdvalį“. *Mandagai.* Iš viso šis prieveiksmis

¹⁵¹ Zigmantas Zinkevičius, *Lietuvių kalbos istorinė gramatika*, Vilnius: Mokslas, 1981, p. 174.

¹⁵² Vertė Česlovas Kavaliauskas. Cituojama iš: *Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas*, Vilnius: Lietuvos katalikų vyskupų konferencija, 1999.

pavartotas 14 kartų, pasakėčiose - 2 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia. Donelaitis šioje eilutėje žodžiui „mandagai“ suteikia reikšmę „kaip tik“, „kaip sykis“, „atitinkamai“.

66 Iš klastos //ipuvusius kaulus //siūlijo gandrui. Iš klastos.

Tai vienintelis šios leksemos vartojimo atvejis, kituose kūrinuose jos daugiau niekur nėra. Gelumbeckaitė teigia, jog konstrukcijos „iš“ su kilmininku priešasčiai reikšti vartosena Bretkūno NT vertime darė įtakos vokiečių kalba¹⁸⁰. *Siūlijo*. Tokią veiksmažodžio „siūlyti“ būtojo laiko formą Donelaitis pavartojo tik 2 kartus, abu pasakėčiose, šioje pasakėčioje - tik čia.

67 O jai gandras vėl // išvėmęs rupuižę davė.

Vėl. Žodis iš viso pavartotas 77 kartus, kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia.

68 O tikt beklastuodami // vagys lankė kits kitą.

Tikt. Žodis iš viso pavartotas 13 kartų, kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia. Kabelka šį atvejį įdėjo į dalelių skyrelį¹⁸², tačiau atrodo, kad čia yra priešpriešos („vis dėlto“, „bet“) reikšmę turintis jungtukas: jie darė bloga vienas kitam, o vis dėlto lankė vienas kitą. Panašiai jis vartotas *Metuose*: „Šypsos, rods, o tikt mūsų šauną garbina duoną“ (ŽR 532). *Beklastuodami*. Reikšmė: klastingai elgdamiesi, apgaudinėdami. Veiksmažodis „klastuoti“ iš viso pavartotas 9 kartus, pasakėčiose - 2 kartus, šioje pasakėčioje - tik čionai. Tokią pat žodžių samplaiką poetas pavartojo ir *Metuose*: „klastuodami vagys“ (ŽR 113); Klasta ir vagystė Donelaičio sąmonėje stovi greta: „Taip nesvietiška klastuot ir vogt užsimano“ (ŽR 145). *Vagys*. Žodis iš viso pavartotas 8 kartus, pusė vartojimo atvejų (4) tenka pasakėčioms, šioje pasakėčioje šį žodį randame tik čia. Nėra labai aišku, kodėl poetas vagimis pavadino abu pasakėčios personažus. Vištas vagianti lapė tokio apibūdinimo užsitarnavo, bet gandras anksčiau nebuvo pristatytas kaip vagišius. Galima spėti, jog žodis „vagys“ čia pavartotas kaip žodžių „nedorėliai“, „niekšai“ sinonimas. *Kits kitą*. Iš viso sintagma pavartota 4 kartus, kitose pasakėčiose jos nėra, šioje pasakėčioje - tik čia. Taikant dabartinių žodžių reikšmes, šios eilutės prasmė išeina nelabai aiški. Gali net kilti įtarimas, kad autorius pamiršo ankstesnį tekstą ar apsiriko, nes juk gandras atėjo pas lapę neplanuodamas klastos, o lapė apskritai nebuvo kviesta apsilankyti. Tačiau turbūt turėtume manyti, jog Donelaitis šiais žodžiais smerkia ne tik lapės, bet ir gandro elgesį: kiaurai permatydamas lapės būdą ir net jos kėslus, gandras to neparodo, su ja mandagai elgiasi, vaišių atsisako, remdamasis išgalvota priežastimi, o paskui, nutaikęs progą, staiga atsikeršija. Tad abiem taikydamas žodį „beklastuodami“, poetas, matyt, nori pasakyti, kad personažai - abu labu tokiu, abu nedorėliai (poeto žodžiais tariant, vagys), abu bendravo (tai, matyt, ir reiškia žodžiai „lankė kits kitą“) ir apgaudinėjo vienas kitą.

69 Bet dabokim tiktai, // ar svieto būdas geresnis.

Dabokim. Slavizmas. Reikšmė: žiūrėkim, atkreipkim dėmesį. Žodis iš viso pavartotas 15 kartų, pasakėčiose - 5 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia. *Svieto*. Čia žodis „svietas“ reiškia žmones. *Būdas*. Iš viso papročių, nuostatų, polinkių reikšmė šiam žodžiui suteikta 7 kartus, pasakėčiose - 2 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia.

70 Iš burnos // išeina ūmai // „sesutė“, „brolelis“.

Iš burnos. Čia „iš“ su kilmininku pavartotas taisyklingai. *Burnos*. Labai retas Donelaičio žodis, iš viso pavartotas tik 3 kartus. Kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia. Panaši eilutė: „Keikesčių niekados iš jo burnos nesulaukė“ (VD 656). *Išeina*. Labai retas Donelaičio veiksmažodis. *Metuose* jo nėra, tik 2 kartus pavartotas pasakėčiose. Šioje pasakėčioje - tik čia. *Ūmai*. Žodis iš viso pavartotas 7 kartus, gera pusė vartojimo atvejų (4) tenka pasakėčioms, šioje pasakėčioje jis pavartotas tik čia. *Sesutė*. Tokia deminutyvo forma pavartota tik čia, kituose kūrinuose jos niekur nėra. *Brolelis*. Žodis iš viso pavartotas 7 kartus, kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje randame 2 kartus (LGČ 70, 74). Straipsnio autorei dar teko girdėti žodžiu „sesute“ kreipiantis vienoms į kitas to paties kaimo senas moteris XX a. aštuntajame dešimtmetyje.

71 O iš rankų tiesiog //pasislėpęs budelis kerta.

Iš rankų. Retorinė paralelizmo figūra: *Iš burnos [...] iš rankų. Iš rankų [...] kerta*. Darinys nėra taisyklingas lietuvių kalbos požiūriu, bet galima pritarti *Raštų* (1977) komentarui, teigiančiam, kad jis gali būti taisyklingas, laikant jį dėl paralelizmo atsiradusia metafora: „*Iš burnos [...] iš rankų*; dvi vienodos konstrukcijos, paremtos analogija; kalbiniu požiūriu antroji nėra taisyklinga. Tačiau vaizdinė prasmė gali būti tokia: kaip iš burnos iššoka sesutė, brolelis, taip iš rankų - budelis.“¹⁸⁹ *Rankų*. Iš viso žodis „ranka“ pavartotas 21 kartą, pasakėčiose - 2 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia. *Tiesiog*. Šisrieveiksmis iš viso pavartotas 5 kartus. Kitose pasakėčiose jo

nėra, šioje pasakėčioje - tik čia. *Pasislėpęs*. Iš viso veiksmažodžio „pasislėpti“ įvairios formos pavartotos 16 kartų. Kitose pasakėčiose šio žodžio nėra, šioje pasakėčioje - tik čia. *Budelis*. Labai retas Donelaičio žodis, tik 2 kartus pavartotas pasakėčiose, šioje pasakėčioje - tik čia. *Metuose* jo nėra. *Kerta*. Iš viso žodis pavartotas 5 kartus, kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia.

72 *Taip ant svieto yra, // kur velnias abažą valdo.*

Yra. Iš viso nesutrumpinta forma „yra“ pavartota 4 kartus, pasakėčiose - 3 kartus, šioje pasakėčioje - tik čionai. *Velnias*. Žodis iš viso pavartotas 15 kartų. Kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia. *Abažą*. Slavizmas. Kabelka pateikia reikšmes: pulkas, būrys, kariuomenė¹⁵³. Labai retas Donelaičio žodis, kituose kūriniuose jo niekur kitur nėra, tik čia. Palionis pateikia formą „abazas“, rastą Bretkūno *Biblijoje* ir Jokūbo Morkūno *Postilėje* ir nurodo, kad žodis turi stovyklos, guolio, naktigulto reikšmę¹⁵⁴. *Valdo*. Veiksmažodis „valdyti“ iš viso pavartotas 6 kartus. Kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia.

73. *Ir tarp savo tarnų //savo didelę kaimenę gano.*

Tarnų. Žodis iš viso pavartotas 3 3 kartus. Kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia. *Kaimenę*. Iš viso žodis pavartotas 10 kartų, pasakėčiose - 2 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia. Donelaitis dažniausiai šiuo žodžiu apibūdina kiaulių arba galvijų bandą. Tad čia žodį „kaimenė“ taikydamas velnio tarnais pavadintiems nevykėliams krikščionims, nutolusiems nuo krikščionybės principų žmonėms, jis juos pažemina, prilygina gyvūnams. *Gano*. Labai retas Donelaičio žodis, pavartotas iš viso tik 2 kartus: 1 kartą čia ir 1 kartą *Metuose*. Ten randame tą patį junginį *kaimenę ganęs* (VD. 325).

74. *Eikš, mano miels gentie, //mano išrinktasis broleli.*

Gentie. Žodis nedažnas: iš viso pavartotas 4 kartus. Kitose pasakėčiose jo nėra, šioje pasakėčioje - tik čia. *Išrinktasis*. Veiksmažodis „išrinkti“ iš viso pavartotas 4 kartus, pasakėčiose jį randame 2 kartus, šioje pasakėčioje - tik čia. Drįsčiau manyti, kad frazės „mano išrinktasis broleli“ sakinio prozinė žodžių tvarka būtų tokia: „išrinktasis mano broleli“, kad „mano“ yra savybinis įvardis, nereiškiąs agento. Kitaip tariant, poetas kviečiasi ne savo pasirinktą, o Dievo išrinktą žmogų. Taip teigti verčia religinių tekstų veiksmažodžio „išrinkti“ reikšmė. Daukša žodžiu „išrinktasis“ apibūdina tik Dievo išrinktuosius: „gerųjų ir išrinktųjų jo“ (p. 159), „angelai ir išrinktieji jo“ (p. 179) „pagirtiems ir išrinktiems“ (p. 177). Mažvydas sako: „Dievs tave est išrinkęs“ (p. 166).

75. *Eikš, mylėkivos taip, kaip mylėdavos broliai.*

Mylėkivos. Archainė dviskaitos liepiamoji forma („mudu mylėkivos“). Dabar dviskaita, deja, yra išnykusi ir vartojama daugiskaita: „mylėkimės“. *Mylėdavos broliai*. Akcentuojama tradicija, matyt, turint galvoje geranoriškus, meilės kupinus ne tik šeimos ar kaimo bendruomenės, bet ir krikščionių bendruomenės narių santykius.

Moralas skiriasi nuo kitų to paties siužeto autorių pasakėčių tuo, kad Donelaitis ne tik neragina keršyti už skriaudą, ne tik nekonstatuoja, jog kasdamas duobę kitam kasėjas paprastai įgriūva pats, bet nedvejodamas pasmerkia bet kokį keršto norą ar veiksą ir skelbia artimo meilės idėją. Beveik pusę moralo, užimančio 24 eilutes, sudaro eilutės, turinčios emocingą primygtinį autoriaus raginimą reiškiančių liepimo formų. Iš pradžių jas randame kas trečia eilutė, paskui viduryje moralo jos pabyra kiekvienoje eilutėje, o moralo ir pasakėčios pabaigoje matome dvi paralelias eilutes su raginimu ateiti į dorųjų tarpą. Energingą autoriaus siekį demaskuoti ir mokyti piktųjų jėgų galioje atsidūrusius žmones pasitelkus krikščioniškosios doktrinos principus galėjo įkvėpti ir pietizmo idėjos. Moralas neturi vaizdų, bet čia daugiau metaforų ir kitų poetizmų.

DALIA DILYTĖ

CIT. SENOJI LIETUVOS LITERATŪRA, 3 O KNYGA, 2 0 1 0

¹⁵³ Jona Kabelka, *op. cit.*, p. 49.

¹⁵⁴ Jonas Palionis, *Lietuvių literatūrinė kalba XVI-XVII a.*, p. 278; Jonas Palionis, *XVI–XVII a. lietuviškų raštų atrankinis žodynas*, p. 16.